

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА Е-КОНТРАКТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Нодирахон АБДУРАХМАНОВА

Тошкент давлат юридик университети ўқитувчиси

Тошкент, Ўзбекистон

nodira2112@gmail.com

Аннотация. Ушбу илмий мақолада ақлли контрактларнинг ҳуқуқий ҳолати ва Ўзбекистон Республикасида ақлли контрактларни ҳал қилишнинг мумкин бўлган усуллари масаласи муҳокама қилинади. Ҳуқуқий таҳлилни ўтказиш жараёнида қонунчиликни ўзгартиришнинг ҳозирги тенденциясига катта еътибор қаратилди, айниқса молияни рақамлаштириш ва давлат хизматларини кўрсатиш соҳасидаги ислохотлар очиб берилди. Ишнинг якуний қисмида ўрганиш бўйича хулосалар ва Ўзбекистон Республикаси қонунчилигига ақлли контрактларни жорий етиш бўйича тегишли таклиф берилган.

Калит сўзлар: рақамлаштириш, интеграция, ақлли шартнома, актив

PROSPECTS OF REGULATING E-CONTRACTS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Nodirakhan ABDURAKHMANOVA

Lecturer at

Tashkent State University of Law

nodira2112@gmail.com

Abstract. This scientific article discusses the legal status of smart contracts and possible ways to solve smart contracts in the Republic of Uzbekistan. During the legal analysis, a lot of attention was paid to the current trend of legislative changes, especially reforms in the field of digitization of finance and public services. In the final part of the work, the conclusions on the study and the corresponding proposal on the introduction of smart contracts into the legislation of the Republic of Uzbekistan are given.

Keywords: digitization, integration, smart contract, asset.

Давлат ва жамиятни рақамлаштиришнинг асосий нуқталаридан бири бу мамлакатнинг ижтимоий ҳаётига ақлли шартномалар тизимини жорий етишдир. Ўзбекистонда ушбу платформани ривожлантириш ва босқичма-босқич ўтиш жараёни аллақачон бошланган.

Ақлли шартномаларни мамлакатнинг бизнес ҳаётига киритишнинг ҳуқуқий жиҳатларини кўриб чиқишдан олдин, келажакда унга асосланиш учун ушбу концепцияни аниқлаш керак.

Бугунги кунга келиб, ақлли шартноманинг ягона ишлаб чиқилган ва тасдиқланган таърифи йўқ. Ҳар бир олим ва қонун чиқарувчи мавжуд таърифни асос қилиб олади ва уни такомиллаштиради, шунинг учун турли адабиётларда сиз бир-биридан биров фарқ қиладиган ақлли контрактларнинг таърифларини топишингиз мумкин.

Муҳокама натижалари.

Ушбу иш учун Ник Сабонинг таърифи асос сифатида қабул қилинади: ақлли шартнома-бу шартнома шартларини бажарадиган компютерлаштирилган битимлар алгоритми [8]. Ушбу таъриф ақлли шартноманинг бошқа турдаги шартномалардан ажралиб турадиган хусусиятларининг аксариятини тўлиқ тавсифламаса ҳам, бу ҳақда умумий тасаввур беради.

Рақамли асрда барча мамлакатлар бюрократия харажатларини камайтиришга ҳаракат қилмоқдалар, айниқса ушбу тенденция МДХ мамлакатларида кузатилмоқда, бу ерда қоғоз бизнес айланмаси ҳали ҳам электрон шаклда устунлик қилади. Бир неча йил олдин давлат хизматларини электрон шаклда олишнинг иложи бўлмади, бугунги кунда аксарият хизматларни Бутунжаҳон Internet тармоғи орқали олиш мумкин.

Бундай имконият нафақат аҳолига қулайлик яратади, балки ушбу хизматларни шахсан тақдим етиш харажатларини камайтиради (ходимнинг иш ҳақи, хизмат кўрсатиш учун биноларни ижарага олиш ва бошқалар.).

Ақлли шартномаларни амалга оширишнинг мақсадларидан бири харажатларни камайтиришдир, чунки ақлли шартномаларнинг афзалликлари орасида анъанавий шартномалар билан бирга келадиган битимлар сонини камайтириш қобилияти, масалан, бундай шартноманинг бажарилишини таъминлаш билан боғлиқ харажатлар (масалан, суд харажатлари ёки таъминот билан боғлиқ харажатлар). гаров). Бундан ташқари, шартномани бажаришда воситачининг иштироки билан боғлиқ харажатлар (масалан, банк ёки суғурта компанияси) ҳам бундай шартномаларда уларнинг бефарқ воситачилик хусусияти туфайли камаяди [9]. Бироқ, ақлли шартномалар анъанавийларга қараганда арзонроқ деган хулосага келиш нотўғри бўлади: ақлли шартномаларни амалга ошириш учун зарур бўлган инфратузилма ва бундай шартномалар шартларини ишлаб чиқиш ("тузиш") билан боғлиқ харажатлар ҳали ҳам анча юқори. Аммо шунга қарамай, ақлли шартномалардан фойдаланиш узоқ муддатда унинг нархини тўлайди.

Ақлли шартномалар воситачиларни истисно қилиш орқали транзаксия харажатларини камайтиришини ҳисобга олсак, улар ўз аҳамиятини ва кўламини ошириши мумкин. Тўғри, ақлли шартномаларни sanoatдаги мавжуд тизимлар билан бирлаштириш кераклигини ҳисобга олсак, кенг тарқалган қабул қилиш ҳали ҳам бир неча йил давом этади, бу еса талаб қилинадиган куч ва инвестициялар ҳақида саволлар туғдиради. Бироқ, компаниялар керакли ўзгаришларни, шу жумладан ит тизимларида, жараёнларда ва ўзгаришларни бошқариш сиёсатида аниқлай

бошлаганидек, регуляторлар ва адвокатлар ушбу моментумдан фойдаланишлари ва кенгрок инновацион ҳаракатларнинг бир қисми сифатида ақлли шартномаларга еътибор қаратишлари керак [11].

Инновацион технологиялар, албатта, инновацион ҳуқуқшуносликни талаб қилмайди ва кўп ҳолларда мавжуд ҳуқуқий тизимлар ақлли шартномаларнинг "янги" функциялари билан шуғулланиш учун етарли бўлади, масалан, уларни компьютер коди орқали ифодалаш. Бошқа ҳолларда, мавжуд қоидалар ақлли шартномаларнинг янги контекстига мослаштирилиши керак (масалан, криптографик калит билан имзолаш ва махфийлик қоидаларига риоя қилиш). Ечимлар баъзи ҳатто уларнинг шартномалар ишлаб чиқиш орқали аҳдлашувчи томонлар томонидан тақдим етилиши мумкин (мисол учун, вазифаларини тақсимлаш ва амалдаги Қонунчилик ва низоларни ҳал механизми таърифи). Кенг маънода, ақлли шартномалар адвокатларга янги тез ривожланаётган соҳани ривожлантириш учун ноёб имкониятни тақдим етади.

Ўзбекистон ҳудудида ақлли контрактларнинг тўлиқ ишлашини таъминлаш учун қонун ҳужжатларида ақлли контрактларга ҳуқуқий мақом бериш ва уларга ҳуқуқий таъриф бериш керак. Бундай ҳолда, адвокатлар ва ҳуқуқшунослар қуйидагилардан бирини танлашлари керак: "ақлли шартномани алоҳида шартнома тури сифатида тан олиш ёки уни шартнома шаклларида бирига тенглаштириш керакми?"

Агар ақлли шартнома мустақил шартнома тури емас, балки шартноманинг янги шакли сифатида тан олинган бўлса, унда туб ўзгаришлар талаб қилинмайди.

Ҳолбуки, Агар сиз ақлли шартнома мақомини шартноманинг алоҳида тури сифатида берсангиз, унда қуйидаги масалаларни амалга ошириш ва ҳал қилиш керак бўлади.

Расмий мақомни бергандан сўнг, Ўзбекистон қонунчилигида ақлли шартномаларни амалга ошириш учун моделни танлаш керак (алоҳида интеграция модели ёки ақлли шартномаларни бирлаштириш учун гибрид model). Бундай ҳолда, агар сиз алоҳида моделни танласангиз, классик қоғоз шартномалари бизнес айланмасида ўз ўрнини сақлаб қолади ва ўзгаришларга дуч келмайди ва ақлли шартнома фақат уларга қўшимча бўлади, бу еса шартноманинг бир қисмини акс еттиради. ижро етилиши ва барча муҳим шартлар қуйидаги ҳолларда кўрсатилади классик шартнома. Ушбу моделда код парчаси қонуний шартноманинг бир қисми бўлмайди, фақат мажбуриятнинг автоматик бажарилишини таъминлайдиган техник восита бўлади. Бундай ҳолда, шартномани бажарадиган компютер дастури ва шартнома шартларида ёзилган нарсалар ўртасида зиддият юзага келган тақдирда, классик шартномада тасвирланган сценарий устунлик қилади [10]. Аммо, бизнинг фикримизча, бу харажатларнинг кўпайишига олиб келади (чунки шартномани қоғоз шартномаси ва ақлли шартнома шаклида такрорлаш керак бўлади), шунингдек, шартнома шартлари ва ақлли шартнома ўртасидаги қарама-қаршиликлар бўйича низоларнинг кўпайишига олиб келади. Шундай қилиб, ақлли шартномаларни жорий етишдан кутилган мақсадга еришилмайди - шартномаларни тузиш ва бажариш жараёнини оптималлаштириш, коррупцияни йўқ қилиш, давлат идораларида навбатларни қисқартириш, шартномаларни бажариш пайтида харажатлар ва еҳтимолий йўқотишларни камайтириш.

Хулоса.

Битим шакли тушунчасини аниқлаштириш, ақлли шартномаларни битимнинг оддий ёзма шаклига тенглаштириш, шахснинг хоҳиш-иродасини электрон ёки бошқа шунга ўхшаш техник воситалар билан ифодалаш нуқтаи назаридан "Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик кодексига ўзгартишлар киритиш тўғрисида" ги қонунни қабул қилиш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз воситалари. Компютер дастури томонидан амалга оширилган транзакцияларни бажариш фактининг баҳсли емаслигини аниқлаш учун (дастурнинг ишлашига аралашиш ҳоллари бундан мустасно), яъни мажбуриятларни бажариш учун ақлли шартнома томонидан амалга оширилган ҳаракатлар қонуний деб тан олинади ва томонлар ёки бошқа ҳар қандай низо бўлмайдиган учинчи томон.

Хулоса қилиб айтганда, технологиянинг тижорат амалиётига жиддий таъсири тижорат шартномаларини шакллантириш ва бажариш усулини янада инқилоб қилади ва янги бозор амалиётининг пайдо бўлишига олиб келади. Умид қиламизки, ақлли шартномаларни қонунчиликка киритишдаги қийинчиликларга қарамай, ушбу амалиёт Ўзбекистонда ҳам йўлга қўйилади ва ишбилармонлик муҳитини яхшилаш, мамлакатни рақамлаштиришни чуқурлаштириш, фойдани кўпайтириш, инвестиция муҳитини яхшилаш ва молия бозорини ривожлантиришга хизмат қилади.

Адабиётлар / References

1. Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan No. PP-3832 "On measures for the development of the digital economy in the Republic of Uzbekistan" dated 03.07.2018 ((National Database of Legislation, 04.07.2018, No. 07/18/3832/1452).

2. Civil Code of Republic of Uzbekistan, 21.12.1995 (Bulletin of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, 1996, Appendix No 2; 1997 г., No 2, article 56; 1998, No 5-6, article 102, No 1, article 20, No 9, article 229; 2000, № 1-2, article 23; 2003, No 5, article 67).
3. The Law of the Republic of Uzbekistan "On Electronic Government" No. 395 dated 09.12.2012, Collection of Legislation of the Republic of Uzbekistan, 2015, No. 49, Article 611
4. The Law of the Republic of Uzbekistan "On Electronic Commerce" No. 613-II dated 29.03.2004, The Collection of Legislation of the Republic of Uzbekistan, 2004, No. 20, Article 132.
5. Степанов А., Что такое смарт-контракты [Электронный ресурс] // Profitgid: информ. портал. – Электрон. дан. 2017., - URL: <https://profitgid.ru/smartkontrakty.html> (Дата обращения: 13.02.2018)
6. Что такое смарт-контракты простым языком [Электронный ресурс] // Prostocoin: информ. портал. – URL: <https://prostocoin.com/blog/smartcontract> (Дата обращения: 10.02.2018)
7. Raskin M 2016, The Law of Smart Contracts <
<http://ssrn.com/abstract=2842258>>
8. Szabo N., Smart contracts in Essays on Smart Contracts, Commercial Controls and Security, 1994, electronic resource: <http://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart.contracts.html>, last seen: 04.03.2020
9. Mekki M. Le contrat, objet des smart contracts (partie 1) // Dalloz IT/IP. — 2018. — № 7—8. — Pp. 409—417.

10. Бобур М. Проблемы законодательного регулирования изъятия земельных участков для государственных и общественных нужд в Республике Узбекистан //Юрист Ахборотномаси. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 86-97.

11. Abdurakhmanova N. PROSPECTS FOR SETTLEMENT OF SMART CONTRACTS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2023. – Т. 3. – №. 02. – С. 77-81.

12. Рахмонова М. Проблемы правоприменительной практики защиты прав на товарные знаки и возможные пути их разрешения //Review of law sciences. – 2020. – Т. 2. – №. Спецвыпуск. – С. 97-104.

13. Abdixakimov, I., 2022. Cyber Crimes in Digital Economy. Elita. uz-Elektron Ilmiy Jurnal, 1(1), pp.1-5.

14. To‘Raqulova N. MUALLIFLIK HUQUQI OBYEKTULARI MUHOFAZASINI TA’MINLASHDA BLOKCHEYN TEXNOLOGIYASINING AHAMIYATI //Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS). – 2022. – Т. 2. – №. 5. – С. 290-300.